

Mediálna produkcia a kriminalita

Marek PRUDOVICĎ

Pracovisko: Katedra dejín práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Mail: marek@prudovic.sk

Abstrakt

Príspevok je zameraný na aktuálnu tému vzťahu prostriedkov masovej komunikácie a kriminality. Jej cieľom je podať prierezový, no napriek tomu celostný pohľad na túto problematiku. Východisko práce tvorí vymedzenie základného pojmového aparátu a následná analýza dialektiky vzťahu medzi masmédiami a kriminalitou. Pozornosť je venovaná aj otázkam mediálnych obsahov, ktoré sa z veľkej časti venujú práve negatívnym javom súčasnosti, medzi ktoré patrí aj brutalita a násilie. Rieši otázku vzťahu negatívnych a pozitívnych možností pôsobenia na recipientov. Príspevok načrtáva aj problematiku vzťahu medzi reálnym svetom a mediálnou fikciou sveta, teda medzi realitou a mediálnou realitou. Záver práce je venovaný otázkam prevencie kriminality, a to z pohľadu masmédií. Za prínos práce považujeme, že rieši problematiku komplexne a načrtáva aj ambivalenciu vzťahu negatívnej a pozitívnej roviny pôsobenia masmédií na ich užívateľov.

Kľúčové slová

Kriminalita. Masmédiá. Mediálny priemysel. Mediálny obsah. Prevencia.

Abstract

The paper focuses on the current topic of the relationship between means of mass communication and crime. Its aim is to give a cross-sectional, yet holistic view of this issue. The basis of the thesis is the definition of the basic conceptual apparatus and the subsequent analysis of the dialectics of the relationship between the mass media and crime. Attention is also paid to issues of media content, which largely deal with the negative phenomena of the present day, including brutality and violence. It addresses the question of the relationship between negative and positive possibilities of effect on recipients. The paper also outlines the relationship between the real world and media fiction of the world, i.e. between reality and medial reality. The conclusion of the thesis is devoted to the issues of crime prevention from the perspective of mass media. We consider the contribution of this work to be a comprehensive solution to the issue and to outline the ambivalence of the relationship of the negative and positive levels of the impact of mass media on their users.

Keywords

Crime. The mass media. Media industry. Media content. Prevention.

Úvod

„Masmédia nás utvrdzujú v pozícii nezávislého a bezmocného pozorovateľa, pretože pasívne a bez námahy môžeme prežívať fragmenty cudzích životov. Môžeme sa báť bez skutočného ohrozenia, dojímať bez skutočného vzťahu k druhému, vzrušovať bez skutočného kontaktu, víťaziť bez skutočnej námahy“ (Škrdlant 2019).

Problematika vzniku a šírenia kriminality je dnes v odbornej, ale aj laickej verejnosti často pertraktovaná, a to v celej svojej komplexnosti. Je tomu tak aj z toho dôvodu, že zasahuje celú sociálnu štruktúru spoločnosti, a tak je nevyhnutné ju skúmať, ako všetky sociálne javy, v jej celostnej podobe. Z toho dôvodu je potrebné ju apercipovať ako neoddeliteľnú súčasť existujúceho spoločenského rámca, ktorý za istých okolností pôsobí tak, že napriek všetkým akceptovaným náboženským, etickým a právnym normám umožňuje nielen jej vznik ale, a to hlavne, aj jej šírenie. Sú to práve existujúce spoločenské podmienky, ktoré tvoria východisko k tejto problematike, pretože v ich rámci dochádza k takým prejavom, ktoré môžu ohrozovať nielen jedincov, ale aj celý spoločenský systém a jeho inštitúcie.

Ide o komplexnú problematiku, ktorú je možné uchopiť z rôznych uhlov pohľadu. V rámci nášho príspevku sme sa rozhodli zamerať na v súčasnosti veľmi akcentovaný vzťah medzi kriminalitou a prostriedkami masovej komunikácie. Súčasný človek sa pohybuje v prostredí, ktoré je presýtené mediálnymi zvukmi a obrazmi, pričom práve na ich základe si utvára nielen svoje názory a postoje, ale aj svoje konanie. Práve tento vplyv masmédií na človeka ovplyvňuje celkový obraz sveta a: *„...samotné médiá sú si vedomé, že majú schopnosť dosiahnuť taký účinok, aký chcú“ (McQuail 2009, s. 469).*

Napriek skutočnosti, že kriminalita v Slovenskej republike od roku 2005, kedy bolo zaznamenaných 131 244 trestných činov, do roku 2022, kedy bolo spáchaných 54 586 trestných činov, klesla viac ako o polovicu, je stále aktuálnou témou a poukazuje na skutočnosť, že je potrebné skúmať nielen negatívne, ale aj pozitívne osvetové pôsobenie masmédií na človeka v tejto oblasti (MV SR 2023).

Pri spracovaní problematiky budeme vychádzať z domácej, ale aj zahraničnej odbornej literatúry, a to tak z oblasti masmediálnej komunikácie, ako aj z oblasti právnej vedy, pričom

naším cieľom bude najmä poukázať na prepojenie týchto dvoch oblastí. Zároveň bude naším cieľom aj zamerať sa na skúmanú problematiku v celom jej kontexte, teda na negatívne, ale aj pozitívne možnosti utvárania postojov človeka a spoločnosti v súvislosti s kriminalitou a masmédiami.

Nakoľko pre vymedzený rozsah príspevku nie je možné venovať sa problematike v plnom rozsahu, zameriame sa len na objasnenie základného pojmového aparátu, ako aj na dialektiku vzťahu masmediálnej produkcie a kriminality.

1 Teoretické východiská problematiky kriminality

Kriminalitu môžeme charakterizovať ako sociálno-patologický jav, ktorý je v centre pozornosti nielen celého radu odborníkov z oblasti práva, sociálnej kurately, psychológie a pedagogiky, ale aj širokej verejnosti. Tento záujem je vyvolaný skutočnosťou, že jej jednoznačne škodlivé dopady ovplyvňujú tak celú spoločnosť a jej systém, ako aj osud jednotlivca. Môžeme povedať, že kriminalita je: „...*negatívnym javom, ktorý ohrozuje harmonický vývoj spoločnosti.*“ (Dianiška 2016, s. 75).

Kriminalitou sa zaoberá osobitná vedná disciplína, označovaná pojmom *kriminológia*,¹ ktorá je považovaná za teoreticko-empirickú vedu, ktorá skúma zločin ako sociálny fenomén. Je úzko spojená s trestným právom, a práve toto prepojenie vedie k definícii, ktorá vníma kriminológiu ako: „...*samostatnú sociálnoprávnu vedu o kriminalite, jej stave, príčinách, formách, prevencii a prognóze*“ (Dianiška 2016, s. 17). Iná definícia ju vymedzuje ako: „...*vedu o osobnosti páchatela a o zločinnosti, jej stave, štruktúre, dynamike a úrovni, o jej príčinách a podmienkach, ktoré zločinnosť spôsobujú, o jej prognózovaní, ako aj o spôsoboch a prostriedkoch predchádzania zločinnosti*“ (Madliak 1998, s. 19).

Predmetom kriminológie je kriminalita, teda: „...*súhrn trestných činov, ktoré spáchali, či už úmyselne alebo z nedbanlivosti, trestnoprávne zodpovední jedinci na istom mieste a za isté obdobie.*“ (Dianiška 2016, s. 19). Okrem tohto teoretického chápania má kriminalita aj empirický rozmer, ktorý odráža tú skutočnosť, že všetky tieto negatívne javy sa realizujú v konkrétnej: „...*spoločenskej realite*“ (Dianiška 2016, s. 21).

---

¹ Z lat. *crimen* = zločin a z gr. *logos* = veda, učenie.

Kriminalita vystupuje v dvoch rovinách, ktoré označujeme ako zjavnú a latentnú. *Zjavná, alebo aj registrovaná, kriminalita* je tá, ktorá sa stala predmetom vyšetrovania a jej úroveň sa každoročne štatisticky skúma. *Latentná kriminalita* je tou rovinou kriminality, ktorá síce reálne prebieha, ale z rôznych príčin nebola predmetom vyšetrovania, a teda nie je štatisticky podchytená. Jej miera je ovplyvnená: „...*hlavne intenzitou formálnej a neformálnej kontroly, toleranciou poškodených a úrovňou právneho vedomia občanov*“ (Novotný 2008, s. 47). Latentná kriminalita relativizuje štatistické výsledky zjavnej kriminality, a to v podobe čiernych a šedých čísiel, a to tak, že čierne čísla tvoria tie prípady, o ktorých sa orgány činné v trestnom konaní nedozvedeli a šedé čísla reprezentujú tie trestné činy, ktoré sú síce registrované, ale neboli odhalené ich páchatelia (Novotný 2008, s. 47-48).

Základné poslanie kriminológie tkvie, podľa nás, v odhalení mechanizmu vzniku zločinnosti ako sociálno-patologického javu, pričom v tomto rámci musí zároveň postulovať moderné a efektívne metódy na odstránenie príčin a podmienok kriminality, v dôsledku čoho môže dôjsť k jej obmedzeniu. Domnievame sa, že práve obmedzenie a eliminácia kriminogénnych faktorov je prioritnou a najúčinnnejšou ochranou pred javmi, ktoré negatívne ovplyvňujú spoločnosť. Teda základnou úlohou prevencie v právnom štáte je: „...*predchádzanie trestnej činnosti a zabezpečenie verejného poriadku...a tým dosiahnutie adekvátneho zvýšenia pocitu bezpečia občanov a komunit*“ (RV SR pre prevenciu kriminality 2003). Táto funkcia je zakotvená aj v Zákone č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, kde sa pod prevenciou kriminality rozumie: „...*cieľavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potlačania a zamedzovania; to sa vzťahuje aj na prevenciu inej protispoločenskej činnosti.*“

Sankcionovanie, represia a prevýchova páchatel'ov trestnej činnosti má vzhľadom na svoje obmedzené možnosti až sekundárne postavenie. Je v záujme celého štátno-politického systému, aby mal možnosti a prostriedky na účinnú reguláciu celého spektra sociálno-patologických javov, teda aj kriminality. Takáto politika si vytýčila za cieľ: „...*nie len kriminalitu kontrolovať, ale najmä vytvoriť vhodné riešenia k jej eliminácii a represii*“ (Dianiška 2016, s. 161). Tejto oblasti sa venuje sankčná politika štátu, ktorá reprezentuje samostatnú časť trestnej politiky a je predmetom záujmu kriminológie.

2 Mediálna produkcia a kriminalita

V súčasnosti plnia prostriedky masovej komunikácie nezastupiteľnú úlohu v oblasti šírenia informácií a nesporne patria aj k mienkotvorným činiteľom. Sú teda prostriedkom, ktorý v nezanedbateľnej miere ovplyvňuje nielen názory, ale aj postoje verejnosti, a to hlavne v rovine aktuálnych spoločenských problémov. Môžeme konštatovať, že masmédiá sú v súčasnosti: „...zvláštnou spoločenskou inštitúciou, ktorá sa špecializuje na to, že do nášho bezprostredného kontextu dáva najrôznejšie sprostredkované informácie“ (Jiráková a Köpplová 2015, s. 32).

Vplyv masmédií na človeka pôsobí komplexne a prejavuje sa v rovine: *kognitívnej*, teda v oblasti poznávania a tvorby názorov; *afektívnej*, ktorá vplyva na postoje a city a *realizačnej*, ktorá reflektuje dopady na správanie. Tieto účinky sa vzájomne podmieňujú, ale v konkrétnych situáciách a pri konkrétnych jedincoch môže ich vzájomný pomer dosiahnuť rozdielny stupeň dôležitosti. Účinky masmédií môžeme klasifikovať aj podľa toho, do akej miery vplyvajú na zmenu názorov mediálneho publika, a to na: *konverziu*, teda úplnú zmenu názoru alebo viery podľa zámeru komunikátora; *čiastkovú konverziu*, teda zmenu vo forme či intenzite poznania, presvedčenia alebo správania a *afirmáciu*, teda posilnenie utvrdenia príjemcu v doterajšej viere, názore či spôsobe správania (McQuail 1999, s. 365-366).

Tento vplyv sa naplno preukázal po roku 1989, ktorý umožnil verejne prejavovať pluralitu názorov, teda akúsi mediálnu slobodu, čo sa prejavilo dynamickým rozvojom komerčného mediálneho sektora. Tento umožnil, že sa, najmä v oblasti spravodajstva, zvýšil záujem o oblasť kriminality, a to až do takej miery, že boli vytvorené osobitné relácie, ktoré prinášajú informácie výlučne z tejto oblasti. V dôsledku toho sa aj oblasť kriminality stáva predmetom bulvarizácie, nakoľko sa v nich často prezentuje jej brutalita. Masmédiá sa stali takmer jediným prostriedkom, na základe ktorého si široká verejnosť utvára obraz o vývoji a stave kriminality, a to tak na regionálnej, ako aj štátnej či globálnej úrovni. Tento pohľad môže byť korektný, ale môže dôjsť, v dôsledku množstva informácií, aj ku vytvoreniu skresleného pohľadu na túto problematiku.

V súčasnom masmediálnom diskurze je kriminalita fakticky všadeprítomná. Informujú nás o nej všeobecné spravodajské žánre, a to v správach z domova aj zo zahraničia. Vytvárajú sa samostatné spravodajské relácie ako Krimi noviny na TV JOJ či Krimi na TV Prima.

Problematika násilia a brutality nie je len doménou spravodajstva a publicistiky, ale objavuje sa aj v zábavných žánroch, či už v televízii, filmovom priemysle ale aj v rámci fenoménu súčasnej doby, ktorým je internet, nakoľko tejto problematike sa venujú aj rôzne internetové portály. Stačí si pozrieť programy televíznych staníc, aby sme zistili, že denne sa vysielajú niekoľko domácich a zahraničných krimi seriálov, ktorých tematika prezentuje všetky druhy trestnej činnosti, pričom ich podstatou je spravidla aj brutalita, násilie či dokonca rôzne podoby vrážd.

Tieto negatívne prístupy sú, podľa nás, priamym dôsledkom premeny masmédií na inštitúcie, ktoré vytvárajú osobitnú oblasť, *masmediálny priemysel*, ktorý má svoje špecifické rysy, založené na tom, že: „...*informácia sa stala kľúčovým strategickým zdrojom a jej spracovaná forma – žurnalistický text – sa stala produktom nesmierneho politického, kultúrneho a ekonomického významu*“ (McNair 2004, s. 114).

Cieľom masmediálneho priemyslu je dosiahnutie najmä ekonomického úspechu, teda čo najvyššieho zisku, a preto sa prevažná časť mediálnej produkcie orientuje na záujem a vkus recipientov, v dôsledku čoho vzniká *trhová žurnalistika*, ktorá je postulovaná tak, že: „...*predstavuje výber a spracovanie tém tak, aby predovšetkým vyhovovala potenciálnym príjemcom a získala a udržala si ich pozornosť*“ (McManus 1994, s. 204). Práve z tohto dôvodu sa venuje pozornosť rôznym kriminálnym témam, ktoré sú pre značnú časť masmediálneho auditoria atraktívne a informácie či príbehy z tohto prostredia môžu byť v rámci konkurenčného boja o divácku sledovanosť zneužívané. Tieto už spomínané ekonomické faktory vedú masmediálny priemysel k tomu, že: „...*prišiel so sklonom obchádzať vážne problémy v prospech zločinov, sexu a škandálov*“ (McNair 2004, s.114).

Najzávažnejším problémom je prezentácia násilia, najmä fyzického, ktoré sa fakticky stalo každodennou súčasťou masmediálnej produkcie, a práve tento trend vedie k obave, že násilné obsahy môžu mať negatívny dopad na masmediálne publikum. V tomto smere existuje niekoľko teórií vplyvu násilia, ktoré sa zaoberajú jeho rôznymi aspektami. Pre potreby nášho príspevku uvedieme len tie základné, ktorými sú: *teória katarzie*,² ktorá násilie v masmédiách apercipuje pozitívne, nakoľko divák vníma násilie len ako prejav fantázie a jeho sledovanie ho zbavuje agresivity v reálnom živote; *model teórie učenia*, v ktorom ide o podvedomé učenie sa

---

² Z lat.= očistenie.

reakcií v konfliktných situáciách aj za pomoci násilia; *model kognitívnej disonancie*, ktorý popiera akýkoľvek vplyv masmédií na diváka; *teória posilnenia existujúcich spôsobov správania*, ktorá poukazuje na to, že sa posilňuje násilné správanie len u tých recipientov, ktorí takéto prejavy správania majú zakotvené už v reálnom živote a *teória desenzibilizácie*,³ ktorá poukazuje na to, že pri dlhodobom pôsobení masmediálnej formy násilia dochádza k otupeniu citlivosti a človek berie agresivitu a násilie aj v reálnom živote ako bežný jav (Dianiška 2016, s. 331-333).

Z pohľadu masmediálnej konštrukcie násilia je nevyhnutné rozlišovať jeho štyri podoby, a to: *implicitné násilie*, ktoré je len naznačené; *explicitné násilie*, ktoré je realisticky predvedené alebo detailne popísané; *faktické násilie*,⁴ ktoré je inšpirované skutočnými udalosťami a *fiktívne násilie*, ktoré sa vyskytuje vo filmových či televíznych formátoch. Veľmi dôležité je adekvátne vnímať rozdiely medzi faktickým a fiktívnym násilím, nakoľko jeho reálna podoba vplýva na diváka omnoho účinnejšie (Jiráková a Köpplová 2015, s. 314-315).

Práve skúmanie vzájomného vzťahu medzi faktickým a fiktívnym násilím nás priviedlo k záveru, že obsah mediálnych produktov má ambivalentný charakter, kde na jednej strane sa nachádza to, čo sa objavuje v masmédiách a na druhej strane sa nachádza sociálna skutočnosť, teda to, čo každému jedincovi ponúka spoločnosť ako predstavu o reálne existujúcom svete. Tieto dve skutočnosti sú: „...*neustále opravované spoločenskou praxou, vytvárané, potvrdzované, sú to vlastne sociálne určené konštrukcie reality, ktoré vznikajú v závislosti na ďalších hodnotách, postojoch a úsudkoch*“ (Jiráková a Köpplová 2003, s. 140). Dnešný človek si musí uvedomiť, že mediálna a reálna skutočnosť sa navzájom prelínajú a doplňujú, ale si aj vzájomne konkurujú a ich dialektické pôsobenie je práve tým, čo utvára sociálnu skúsenosť a postoje ku svetu, v ktorom žije. Môžeme teda konštatovať, že realita ako sociálny faktor je vlastne istou konštrukciou sociálnej reality, nakoľko pokiaľ nie je: „...*skutočnosť interpretovaná či definovaná, je z hľadiska sociálnej interakcie neuchopiteľná, resp. vlastne neexistuje*“ (Reifová 2004, s. 107). Masmediálna realita vzniká v kolaborácii s divákom, a to tak, že: „...*masové médiá nekoordinujú svoje významy s realitou na nich nezávislou, ale naopak na strane publika dochádza ku koordinácii skutočnosti s mediálnymi významami*“ (Reifová 2004, s. 107).

---

³ Z lat.= otupenie citlivosti.

⁴ Spravidla sa vyskytuje v spravodajských žánroch.

Domnievame sa, že práve problematika konštrukcie mediálnej reality tvorí podstatu aj pri pohľade na kriminalitu, nakoľko negatívne javy sociálnej skutočnosti často interpretuje ako niečo samozrejmé, účinné a niekedy aj správne. Svet sa stáva splošteným a hranice dobra a zla sa relativizujú, v dôsledku čoho pre diváka s menej kritickým pohľadom na masmediálny obraz sveta akoby tieto dva postoje k životu splývali. Pri analýze masmediálnej konštrukcie reality odhaľujeme tú skutočnosť, že: *„...žurnalistika priamo vypovedá o spoločensky akceptovanej štruktúre sveta – že pre príjemcu svet „konštruuje“ a naznačuje mu, čo je „normálne“ a čo „úchylné“, čo je „extrémne a čo „prijateľné“ (Jirák a Köpplová 2003, s. 59).*

Doteraz sme sa v našom príspevku venovali výlučne problematike negatívnych faktorov prezentácie kriminality v masmédiách. Takýto pohľad je zúžený, pretože každý jav je nevyhnutné skúmať v jeho dialektickej podobe, teda v jednote negatívneho a pozitívneho prejavu a vplyvu. Rôznorodé spôsoby využívania masmédií pomáhajú vytvárať pozitívny vzťah k vzdelávaniu a utváraniu si pozitívneho obrazu o svete, ktorý nás obklopuje. Aj v tých programových segmentoch, ktoré na jednej strane zobrazujú negatívne javy, ide z pohľadu etiky zväčša o vytváranie pozitívnych noriem správania, nakoľko aj v nich býva spravidla zlo potrestané a sociálny rozmer poukazuje na negatívne hodnotenie takéhoto správania. Zároveň tieto programy poukazujú na snahu spoločnosti eliminovať takéto antispoločenské správanie a poukazujú na nezastupiteľnú rolu tých, ktorí takéto prejavy stíhajú. Tieto mediálne fikcie, z veľkej časti, výstavbou svojho príbehu kopírujú klasické rozprávky pre dospelých, kde záporný hrdina zomiera, alebo je potrestaný. Problematické však je, že na tento rozmer masmediálnej produkcie sa poukazuje len sporadicky, alebo sa naň dokonca zabúda.

Pri súčasnej koncepcii obsahu a jeho prezentácie v prostriedkoch masovej komunikácie je mimoriadne dôležitá aj skutočnosť, ako je táto prezentácia vnímaná, teda: *„...do akej miery je publikum schopné (a ochotné) rozoznať, čo sa mu predvádza ako súčasť jemu známej skutočnosti, a stotožniť sa s tým“ (Jirák a Köpplová 2003, s. 141).* Práve na tejto platforme je postavená moc médií, ale aj nebezpečenstvo, že mediálna konštrukcia reality predkladá obraz sveta nie taký, aký je, ale taký, ako ho potrebujú prezentovať tí, ktorí masmédiá ovládajú.

3 Masmédiá a prevencia kriminality

V tejto časti nášho príspevku sa zameriame na problematiku prevencie kriminality všeobecne a zvýrazníme tú skutočnosť, že masmédiá plnia dôležitú rolu pri uplatňovaní a realizácii

prevencie proti kriminalite, pretože práve: „...televízia, rozhlas, internet a tlač ovplyvňujú najmä morálny vývin mladých ľudí“ (Dianiška 2016, s. 335).

Pod pojmom prevencia rozumieme aktivitu, ktorej cieľom je: „...vyhnúť sa, predísť, minimalizovať alebo znížiť nežiadúce javy či problémy rôzneho charakteru a dosiahnuť požadovaný stav“ (Gašpírik 2005, s. 6). V súčasnosti je pojem prevencia spájaný s prevenciou v rámci sociálno-patologických javov, a sú to hlavne aktivity v oblasti prevencie drogových závislostí, AIDS alebo prevencie kriminality. Z hľadiska spoločensko-praktického: „...predstavuje vedecky zdôvodnené, plánovité, zámerné, cieľavedomé a koordinované pôsobenie na podmienky a príčiny kriminality s cieľom odstrániť ich, predísť im alebo ich vhodnými formami aspoň z časti eliminovať, prípadne obmedziť ich negatívne prejavy, a zároveň podporovať vytváranie antikriminogénnych podmienok“ (Schavel 2008, s. 7).

Prevencia kriminality prebieha v troch stupňoch, ktoré sú rozdelené podľa toho, v ktorom štádiu ohrozenia sa ich subjekt nachádza. *Univerzálna, alebo primárna, prevencia* predpokladá intervenciu ešte pred tým, ako sa objaví nejaký sociálny problém a jej podstata tkvie v pôsobení na výchovu a usmerňovanie v rodine, nakoľko vznik kriminality je často podmienený identifikovaním sa so vzormi správania a konania v nej. Za základné metódy primárnej prevencie považujeme pôsobenie prostredníctvom osvetu, vzdelávania a výchovy. *Selektívnu, alebo sekundárnu, prevenciu* predstavuje skrining⁵ a včasná intervencia, ktorá sa zameriava na identifikovanie problémov jednotlivcov alebo skupín. Tento typ prevencie je určený: „...priamo ohrozeným jednotlivcom alebo rizikovým skupinám obyvateľstva, pričom vytvára priestor pre aktivity špecialistov z radov zamestnancov v sociálnej oblasti“ (Schavel 2008, s. 10). Podstatné je zachytiť vzniknuté poruchy alebo problémy v počiatočnom štádiu prostredníctvom metód, ktorých úlohou je zamedzenie ďalšieho šírenia kriminality. *Indikovaná, alebo terciárna, prevencia* má predchádzať zhoršovaniu stavu už vzniknutých problémov a nastupuje po zlyhaní primárnej a sekundárnej prevencie. Hlavným cieľom tejto prevencie je: „...socializácia do spoločnosti“ (Schavel 2008, s. 11).

Ako sme uviedli v predchádzajúcich častiach príspevku, sila pôsobenia prostriedkov masovej komunikácie je obrovská a preto by ju bolo možné využiť aj ako účinný prostriedok pri

---

⁵ Metóda hromadného zisťovania určitých porúch v začiatkových štádiách.

prevencii kriminality, a to vtedy, ak budú pozitívne vplývať na svojich percipientov, a to najmä svojím obsahovým zameraním a pozitívnym prístupom k realite.

Podľa Dianišku (2016, s. 336) môžu prostriedky masovej komunikácie splniť toto poslanie v tom prípade ak: svojim obsahovým pôsobením presadzujú záujmy celej spoločnosti, ako aj záujmy občanov, a to z perspektívy vývoja; svojou produkciou napomáhajú pri riešení aktuálnych problémov v oblasti ekonomickej, sociálno-politickej a etickej; tvoria také programy, ktoré prispievajú k výchove občanov, a to najmä so zreteľom na mladú generáciu; masmédiá by pri napĺňaní mediálneho obsahu v otázkach kriminality mali spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní; dôsledne dbať na zaraďovanie filmov a seriálov s agresívnym obsahom do neskorých vysielacích hodín; neopakovať reprízovanie týchto programov v dopoludňajších či popoludňajších hodinách; viditeľne označovať vek diváka, od ktorého je sledovanie programu vhodné; nezaraďovať, prípadne obmedziť, vysielanie filmov a seriálov s nadmerným výskytom brutality.

Mohlo by sa zdať, že navrhované opatrenia sú v rozpore so zásadami demokratickej spoločnosti, že zasahujú do chodu masmédií a že evokujú cenzúru. Podľa nás je to však práve naopak, sú demokratickým prejavom spoločnosti, ktorá chce negatívny obraz sveta, ktorý sa dobre predáva, nahradiť obrazom pozitívnym, ktorý vyzdvihne z reality bytia to, čo ju posúva k človečenstvu. Negatívne zobrazenie sveta vedie k negatívnemu konaniu, a preto vidíme zmysel v prevencii takéhoto konania, a to v tom zmysle, že štát týmto spôsobom ochraňuje občanov napríklad pred rasizmom, šírením infekčných chorôb či drog.

Ďalšou možnosťou je tvorba takých programov, ktoré majú osvetové pôsobenie na recipienta, ako sú napríklad Policajti v akcii, Občan za dverami či Súdna sieň. Musíme však zdôrazniť, že by bolo potrebné tieto námety konfrontovať s platným pozitívnym právom Slovenskej republiky a tak utvárať a posilňovať právne vedomie v celej spoločnosti.

Záverom môžeme konštatovať, že masmédiá sú neoddeliteľnou a dôležitou súčasťou nášho života, sú zdrojom poznania, informácií, ale aj zábavy. Je potrebné si však uvedomiť, že ich stav a úroveň zodpovedá stavu a úrovni audítoria, ktoré ich užíva. Práve masmediálne publikum je, hoci si to často neuvedomuje, spolutvorcom mediálnych obsahov. Mediálny priemysel prezentuje to, čo sa „dobre predáva,“ a to aj napriek istej manipulácii určuje konzument týchto produktov. Aj napriek mnohým teóriám, ktoré podporujú teóriu moci a manipulácie masmédií

s recipientmi, je pre objektívnosť potrebné dodať, že súčasný človek môže kedykoľvek vyjsť zo svojej „mediálnej jaskyne,“ môže sa pozrieť do slnka a vnímať realitu.

„Ten, kto chce ovládať svet, potrebuje médiá. Ten, kto kontroluje médiá, kontroluje mienku širokých vrstiev obyvateľstva, a tým i voličské hlasy, demokratické voľby, politikov, rozdeľovanie daňových prostriedkov, ducha doby, súdy a nositeľov výkonnej moci, „vhodných odborníkov“ i obsahy vzdelávania, minulosť i budúcnosť“ (Remišová 2010, s. 34).

Záver

Príspevok sa venuje aktuálnej problematike vzťahu masmédií a kriminality ako sociálno-patogénemu javu súčasnej spoločnosti. Primárne vychádza z charakteristiky pojmového aparátu, venuje sa problematike kriminality ako takej. Rieši vzájomný vzťah kriminality a masmédií, a to tak v rovine negatívnych, ako aj pozitívnych účinkov prostriedkov masovej komunikácie v tejto oblasti. Predmetom záujmu je aj problematika vzťahu reality a masmediálnej reality. Záver práce je venovaný úlohe masmédií v prevencii kriminality.

Zoznam použitých zdrojov

DIANIŠKA, G. et al., 2016. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 408 s. ISBN 978-80-7380-620-0.

GAŠPIERIK, L., 2005. *Prevenencia kriminality: vybrané prednášky z prevencie kriminality pre študentov bezpečnostného manažmentu*. Žilina: Žilinská univerzita, 2005. 109 s. ISBN 978-80-8870-768-4.

JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ, 2015. *Masová média*. Praha: Portál, 2015. 390 s. ISBN 978-80-7367-466-3.

JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ, 2003. *Média a spoločnosť*. Praha: Portál, 2003. 206 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

MADLIAK, J., 1998. *Kriminológia*. Košice: ATOM Computers, 1998. 155 s. ISBN 978-80-8895-100-3.

MCMANUS, J. H., 1994. *Market Driven Journalism: Let the Citizen Beware?*. London: Sage, 1994. 264 s. ISBN +78-0-8039-52-53-9.

MCNAIR, B., 2004. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. 182 s. ISBN 978-80-7178-840-6.

MCQUAIL, D., 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 978-807178-200-9.

MCQUAIL, D., 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7367-574-5.

MV SR. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike* [online]. [cit. 7. 01. 2023]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

NOVOTNÝ, O. et al., 2008. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

REIFOVÁ, I. et al., 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 328 s. ISBN 978-80-7178-926-7.

REMIŠOVÁ, A., 2010. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram, 2010. 312 s. ISBN 978-80-81013-76-8.

SCHAVEL, M. et al., 2008. *Sociálna prevencia*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. 267 s. ISBN 978-80-89271-22-1.

RADA VLÁDY SR PRE PREVENCIU KRIMINALITY. 2003. *Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2003 - 2006*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2003.

ŠKRDLANT, T. 2019. *Média a moc* [online]. [cit. 7. 11. 2019]. Dostupné na: http://www.tomasskrdlant.info/Tomasskrdlant.info/Media_a_moc.html

Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov